

PROVOCĂRI LA ADRESA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I” ÎN 30 DE ANI DE POSTCOMUNISM. CE-I DE FĂCUT?

**CHALLENGES TO EDUCATION AT “CAROL I” NATIONAL DEFENSE
UNIVERSITY IN THE THREE DECADES POST-COMMUNIST PERIOD.
WHAT IS TO BE DONE?**

**DÉFIS DE L'ENSEIGNEMENT À L'UNIVERSITÉ DE DÉFENSE
NATIONALE “CAROL Ier”, EN 30 ANS DE POST-COMMUNISME.
QU'EST-CE QU'ON PEUT FAIRE?**

Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL*

Pornind de la provocările deosebite, aduse de realitatea operațională curentă și de cerințele legitime ale beneficiarului, întrebări firești apar, în legătură cu programele de studii, la care trebuie să răspundă universitatea, precum: Ce trebuie să știe, să facă absolventul unui program de studii? În cât timp îl putem pregăti pentru a ajunge la nivelul cerințelor beneficiarului? Care să fie ponderea disciplinelor tehnice în planurile de învățământ? Ce discipline acoperă cel mai bine realizarea cerințelor beneficiarului? Cum se realizează practica și în ce ritm? Cum selectăm și promovăm profesorii și instructorii competenți în domeniu?

Starting from the special challenges to the current operational situation and the legitimate requirements of the beneficiary, some obvious questions will arise related to the programs of study and to which the university has to answer: What should a graduate know and do? How long does it take to prepare him/her according to the requirements of the beneficiary? Which should be the percentage of technical subjects in the education plans? What subjects will best cover the requirements of the beneficiary? How to perform practical training and how often? How to select and promote the competent teachers and instructors from the field?

À partir des défis particuliers liés à la réalité opérationnelle actuelle et aux exigences légitimes du bénéficiaire, on se pose des questions évidentes sur les programmes d'études auxquelles l'université doit répondre, telles que: Que devrait-il savoir, le diplômé d'un programme d'études? Dans combien de temps serait-il instruit pour pouvoir répondre aux exigences du bénéficiaire? Quel devrait être le poids des disciplines techniques dans les plans de formation? Quelles disciplines couvrent le mieux les exigences du bénéficiaire? Comment se déroule la pratique et à quel rythme? Quels sont les critères de sélection et de promotion d'enseignants et des instructeurs compétents dans ce domaine?

Cuvinte-cheie: Școala Superioară de Război; învățământ militar; reformă; Legea educației naționale; Procesul Bologna; mediul internațional; fizionomia războiului contemporan; valori.

Keywords: Superior War School; military education; reform; National Education Law; Bologna Process; international environment; shape of modern war; values.

Mots-clés: École supérieure de guerre; enseignement militaire; réforme; loi sur l'éducation nationale; processus de Bologne; environnement international; physionomie de la guerre contemporaine; valeurs.

„Într-o lume a dezinformării, universitatea trebuie să reveleze calea informării, neuitând vreodată misiunea ei de formare”.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: ipuricel@yahoo.ro

Evoluția și specificul învățământului în Școala Superioară de Război, de la crearea până la sfârșitul perioadei comuniste

Înființarea de către regele Carol I a Școlii Superioare de Război în 1889, a șasea școală de stat major din Europa, alături de cele din Berlin, din Viena, din Paris, din Torino și din Bruxelles, a fost unul dintre cele mai însemnate momente pe calea modernizării armatei și țării, drum deschis deja de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care a marcat evoluția ulterioară a armatei române și, prin prisma războaielor purtate, și garantarea păcii României.

Spun asta, întrucât, de la înființare până astăzi, Școala Superioară de Război, indiferent de numele avut în timp, și-a consacrat și prezervat profilul și misiunea, acelea de cea mai importantă instituție de educație superioară militară, responsabilă cu formarea comandanților de nivel înalt ai armatei naționale.

Specificul activității de învățământ desfășurate aici, care a gravitat permanent în jurul studierii războiului ca fenomen social-politic complex, a avut o legătură indisolubilă cu conducerea și politica statului, purtând, astfel, marca împrejurărilor politice în care au evoluat țara și armata sa. Putem evidenția, astfel, patru perioade distincte în evoluția Școlii Superioare de Război: perioada 1889 – sfârșitul Primului Război Mondial; perioada interbelică – sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial; perioada comunistă; perioada postcomunistă.

Sigur că aceste perioade pot fi divizate, la rândul lor, în subperioade, cărora li se pot asocia diferite influențe externe – franceză, germană, sovietică, americană (NATO) – sau, dimpotrivă, respingerea modelelor din exterior, cum a fost perioada comunist-naționalistă, din epoca Ceaușescu.

Toate aceste împrejurări politice în care a evoluat armata română, în condițiile apariției noilor arme și ale progresului tehnicii militare, au avut consecințe directe, firește asupra învățământului din Școala Superioară de Război, asupra a „ce” și „cum” se învață; s-a trecut, astfel, la studiul întrebunțării în luptă a diferitelor eșaloane tactice, operativ-strategice de armă, interarme sau întrunite, în diverse contexte – național și multinațional (alianță sau coaliție) –, al pregătirii și susținerii operațiilor și războiului prin logistică și mobilizare, al nevoii de interoperabilitate tehnico-operațională

și particularităților acesteia asupra armelor și structurilor de forțe în operații tip război sau, mai nou, în operații militare altele decât războiul (de stabilitate).

Provocări la adresa învățământului din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” în 30 de ani de postcomunism

Venind mai aproape, spre timpurile noastre, în perioada „post-Război Rece”, trebuie scos în evidență faptul că dispariția comunismului în Europa și destrămarea URSS, urmate de problemele apărute la nivelul foștilor subiecți ai statului sovietic, aflați acum în căutarea propriei identități, au permis României să iasă din angajamentele politico-militare care o legau de URSS și de celelalte state comuniste (*Tratatul de la Varșovia*), iar, ulterior, din sfera de influență a Rusiei, și să urmeze, mai departe, prin îmbrățișarea valorilor europene și euroatlantice, o politică clară de apropiere de Occident, de organizațiile și de instituțiile politice și economice care-l definesc.

Optiunea fundamentală prooccidentală a statului român, fermă și constantă, întinsă pe parcursul a aproape trei decade, s-a concretizat în plan politico-militar prin semnarea *Parteneriatului pentru Pace* (PfP), în 1997, urmată de aderarea la NATO, în 2004, și la Uniunea Europeană, în 2007.

Istoric, în linii esențiale, aceasta a fost realitatea în planul securității naționale și regionale în care am evoluat, ca țară, în ultimii 30 de ani, realitate care a marcat, prin ample și dese schimbări, instituția militară și, mai departe, învățământul din Școala Superioară de Război, care era chemat, în mod firesc, să țină pasul cu „schimbarea” și cu procesul de transformare și reformă.

Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că, odată cu prăbușirea regimului Ceaușescu, România s-a trezit, după 45 de ani de comunism și de izolare la adăpostul puterii armate sovietice, la lumea reală, în condițiile oferite de construirea unei noi societăți, opuse celei anterioare, a societății capitaliste cu libertățile, oportunitățile și provocările asociate, puternic marcate, la rândul lor, de explozia globalizării și a tehnologiei informației.

Schimbarea de paradigmă social-politică a vizat toate domeniile societății românești, domeniile educației și militar înscriindu-se în trendul reformei. Astfel, pe drumul transformărilor

societale, din punctul de vedere al statutului și al structurii educaționale, școlile militare de ofițeri au devenit instituții, și, mai apoi, academii, în timp ce Școala Superioară de Război, la debutul perioadei analizate – Academia Militară, a devenit Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, după o perioadă de 12 ani ca Academie de Înalte Studii Militare (1991-2003), respectiv de doi ani ca Universitate Națională de Apărare (2003-2005).

Totodată, în studiul provocărilor la adresa învățământului militar din Școala Superioară de Război, din perioada analizată, nu poate fi omis un alt reper evolutiv fundamental, și anume ralierea la exigențele sistemului de învățământ universitar național și european prin adoptarea reglementărilor *Procesului Bologna*, privitoare la studiile universitare – licență, master, doctorat –, în 1999.

Prin urmare, învățământul universitar militar s-a aliniat, mulți spun că mult prea ușor, fără filtre de specificitate adecvate, reglementărilor potrivite, în esență, domeniului civil, noilor condiții și provocări, apărute și consacrate, o dată în plus, prin adoptarea *Legii educației naționale*, în 2011. Consecința acestor demersuri este că, astăzi, putem vorbi de învățământul superior din întregul sistem militar, deci și din Școala Superioară de Război, numai în parametri normativi, impuși de legea civilă, particularizată domeniului militar, prin planuri și programe analitice, de către fiecare instituție de învățământ superior, în baza principiului autonomiei universitare.

În această perioadă, în pas cu mutațiile profunde și rapide din armată, cu ezitățile, mari consumatoare de resurse, asociate reformei și transformării, în curricula universitară a dispărut/apărut/disparut/apărut studiul diferitelor eșaloane tactice și operativ-strategice (armata de arme întrunite, divizia, regimentul de aviație, tancuri etc./corpul de armată, corpul de aviație și apărare antiaeriană, flotila de aviație, baza aeriană, grupul de aviație/corpul de armată, corpul de aviație și apărare antiaeriană, flotila de aviație, grupul de aviație/divizia, brigada, gruparea de forțe întrunite etc.), în timp ce procesul de planificare a fost fundamental schimbat, și ca cerință de interoperabilitate, conform modelului NATO (britanic/american) – mai flexibil.

Profesorii, la rândul lor, au trebuit să treacă prin „tribulațiile noii zidiri”, să se adapteze sau nu noilor condiții; unii au plecat – probabil, prea devreme –, iar ceilalți au devenit universitari, având la bază

pregătirea prin doctorat și respectarea condițiilor valabile în întreg sistemul de învățământ superior din România.

Putea învățământul din Școala Superioară de Război să performeze mai bine, în toată această perioadă de transformări profunde, în legătură cu îndeplinirea și cu specificul misiunii fundamentale? Consider că această întrebare trebuie adresată deopotrivă instituției militare și societății românești, în ansamblu, iar răspunsul, fără îndoială, nu poate fi decât DA și aici, desigur, pot fi oferite foarte multe explicații...

Fără îndoială că schimbările majore care au avut loc în învățământul militar, gândit și așezat de-a lungul a mai bine de un secol, într-o logică piramidală, au avut un impact profund asupra instituției-simbol a armatei române – Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (UNAp „Carol I”). Astfel, transformarea școlilor militare de ofițeri în instituții de învățământ superior militar – academii –, cu dezvoltare universitară de sine stătătoare, recunoscute de Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)/ Ministerul Educației Naționale, a avut un impact major asupra bazei învățământului din universitate – programele de licență militare –, învățământ legat, de acum, de normele Procesului Bologna și ale Legii educației naționale, prin faptul de a le oferi ofițerilor posibilitatea inedită de a evolua în cariera militară (și) pe baza construirii și recunoașterii unei educații superioare alternative în celelalte academii sau instituții de învățământ superior civile.

În aceste condiții, UNAp „Carol I”, construită în jurul Facultății Interarme/Facultății de Comandă și Stat Major, a evoluat, la rândul său, căutând să-și prezeve identitatea și să-și împlinească menirea, ca moștenitoare a Școlii Superioare de Război, îndeplinindu-și misiunea încredințată.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Școala Superioară de Război de astăzi, funcționează acum cu două facultăți – Facultatea de Comandă și Stat Major și Facultatea de Securitate și Apărare –, având misiunea de a genera și transfera cunoaștere prin:

- formarea, specializarea și perfecționarea de nivel universitar și postuniversitar a comandanților, a ofițerilor de stat major și a experților militari și civili, pentru îndeplinirea atribuțiilor de conducere și expertiză în ramura de știință „Științe militare, informații și ordine publică”;

- organizarea și desfășurarea activității de cercetare științifică universitară în ramura de știință „Științe militare, informații și ordine publică”;

- perfecționarea pregătirii profesionale a resursei umane din Ministerul Apărării Naționale, din sistemul securității și apărării naționale, din alte instituții și organizații publice, din țară și din afara țării.

Așa după cum se poate observa, UNAp „Carol I” continuă să asigure, în noile condiții, nevoile de pregătire ale beneficiarului principal – Statul Major al Apărării/Ministerul Apărării Naționale – și cerințele pieței muncii în domeniul securității și apărării naționale.

Mutațiile apărute în dinamica mediului internațional și în fizionomia luptei armate contemporane

Noile condiții vizează atât aspectele legale despre care am vorbit, cât și mediul internațional, caracterizat de explozia informațională și de globalizarea multidimensională.

Ceea ce este cu adevărat nou este faptul că efectele exploziei informaționale și ale globalizării multidimensionale nu numai că afectează actorii internaționali, ci și fiecare individ, întreaga civilizație omenească, cu efecte greu de imaginat; mișcarea capitalului, a mărfurilor și a oamenilor, sau nivelarea culturală le constatăm, dar par a fi imposibil de controlat.

Smartphone-ul, Internetul și avionul, cauze și efect, în același timp, ale acestui proces, au făcut ca lumea să fie nu mică, ci incredibil de mică, transformând-o într-un „sat global”, granițele devenind din ce în ce mai mult virtuale.

În același timp, dinamica de securitate internațională este foarte mare, cu mișcări ale căror consecințe sunt greu de anticipat și de controlat. Astfel, apar noi actori internaționali statali și nonstatali care pun sub semnul întrebării *statu-quo-ul* internațional, iar marile puteri, într-o logică greu de înțeles, ținând cont de potențialul reciproc de distrugere și de exemplul „bun de urmat”, oferit altora, în urmărirea propriilor interese egoiste de securitate, se întrec într-o cursă a nerespectării acordurilor și tratatelor, pe care le-au negociat decenii de-a rândul.

Acesta ar fi, în linii mari, tabloul de securitate în care UNAp „Carol I” trebuie să asigure formarea comandanților/liderilor și specialiștilor, în domeniul

securității și apărării, de cea mai bună calitate, care să servească interesele țării și ale instituțiilor de securitate în care am ales să fim membri.

În opinia mea, învățământul superior din cele două facultăți și departamentele independente trebuie să realizeze unitatea în diversitate, conform misiunilor acestora și cerințelor programelor de studii, dar subliniind permanent unicitatea și menirea universității astfel încât să ofere beneficiarului produsul dorit.

Astfel, studenții de la programele destinate ofițerilor, din ambele facultăți, trebuie pregătiți și antrenați ca lideri, pentru funcții de conducere, în condițiile noii fizionomii a războiului contemporan, în care evidențiem, deja de mult timp, schimbări spectaculoase, dintre care aș menționa numai câteva, precum:

- demasificarea luptei și discontinuitatea frontului;

- impactul extraordinar al tehnologiei și al sistemelor de arme moderne asupra luptei (precizie și putere de foc foarte mari; ciclul comandă-execuție în timp real) și noi conținuturi pentru vechi concepte: apărare – atac, defensivă – ofensivă;

- creșterea importanței forțelor speciale/indeplinirea obiectivelor de valoare operativ-strategică de către entități de luptă de valoare tactică;

- explozia informațională și problematica deținerii supremației în spațiul electromagnetic;

- glisarea controlului spațiului aerian către controlul spațiului aerocosmic;

- acțiuni informaționale și cibernetice permanente, asociate tuturor tipurilor de confruntări – hibride, convenționale sau ambele;

- explozia folosirii vehiculelor nepilotate (a dronelor), în special a celor care operează în spațiul aerian – UAV¹/UCAV²;

- reconsiderarea folosirii armei nucleare și multiplicarea actorilor și platformelor de transport al acesteia la țintă;

- omniprezența mass-mediei și presiunea opiniei publice.

În mod evident, fiecare dintre schimbările menționate anterior, care au modificat fizionomia luptei armate, merită o tratare exhaustivă, dar nu acesta este scopul demersului pe care mi l-am propus în această lucrare.

Toate aceste schimbări sunt importante și este greu de făcut o ierarhie în ceea ce privește

importanța lor, exceptând, poate, problematica deținerii și folosirii armei nucleare.

Aș atrage atenția totuși că, datorită anvergurii, ritmului și accesului la progresul tehnologic, se constată o explozie a folosirii dronelor (UAV/UCAV) pe toate meridianele, atât în domeniul civil, cât și în domeniul militar, iar această realitate va schimba radical modul în care omenirea va viețui sau va duce războaie³ pe planetă.

În ritmul actual al progresului tehnologiei și al accesibilității acesteia, ne putem imagina oare cum va fi viața de zi cu zi într-o lume a dronelor, mai mult sau mai puțin controlată, inclusiv a minidronelor și a microdronelor? Dar războiul? Adăugați, la realitatea existenței dronelor, și dotarea lor cu inteligență artificială – AI⁴ – și avem tabloul operațional, în linii mari, tabloul în care deja operăm.

Ce-i de făcut? Concluzii

Faptul că echipamente din această realitate tehnico-operațională, care, cu certitudine, modelează deja fizionomia războiului contemporan, nu se regăsesc la nivelul corespunzător în dotarea armatei române nu reprezintă un motiv pentru care această realitate să nu fie studiată la nivel teoretic, conceptual prin includerea unor discipline adecvate în planurile de învățământ ale diferitelor programe de studii.

În același timp, studenții de la programele destinate pregătirii, ca specialiști civili, în domeniul securității și apărării, conform obiectivelor propriilor programe de studii, nu numai că trebuie să fie familiarizați cu particularitățile fizionomiei luptei armate contemporane, ci pregătirea acestora trebuie să aibă la bază, în permanență, această realitate și consecințele acesteia, care modelează, la rândul ei, fenomenologia războiului contemporan.

În acest mediu operațional dinamic și extrem de complex, cerințele beneficiarului pentru liderii militari și civili, în termeni de abilități dorite, ar putea fi sintetizate, după modelul altor armate⁵, astfel:

- abilitatea de a înțelege mediul de acțiune și efectele tuturor instrumentelor puterii naționale;
- abilitatea de a anticipa și de a se adapta surprizei și incertitudinii;
- abilitatea de a recunoaște schimbarea și de a dirija tranziția;
- abilitatea de a acționa cu determinare prin încredere, prin delegare de autoritate și prin înțelegere;

•abilitatea de a lua decizii etice, bazate pe valorile profesiei militare;

•abilitatea de a gândi critic și strategic în aplicarea principiilor și conceptelor războiului întrunit în operațiile întrunite.

Fațetele multiple ale realității operaționale, creionate anterior, corelate cu cerințele beneficiarului se constituie în tot atâtea provocări la adresa învățământului din UNAp „Carol I”, care trebuie să le abordeze, în mod diferențiat, în cadrul tuturor programelor de studii, prin actualitatea și flexibilitatea planurilor de învățământ, respectiv prin adâncimea cunoașterii științifice, asigurată de conținutul disciplinelor programelor analitice.

Pornind de la aceste provocări deosebite, aduse de realitatea operațională curentă, și de la cerințele legitime ale beneficiarului, apar întrebări firești în legătură cu programele de studii, la care trebuie să răspundă universitatea, precum: Ce trebuie să știe, să facă absolventul unui program de studii? În cât timp îl putem pregăti pentru a ajunge la nivelul cerințelor beneficiarului? Care să fie ponderea disciplinelor tehnice în planurile de învățământ? Ce discipline acoperă cel mai bine realizarea cerințelor beneficiarului? Cum se realizează practica și în ce ritm? Cum selectăm și promovăm profesorii și instructorii competenți în domeniu? etc.

Pentru a face față acestor provocări, dincolo de obligațiile beneficiarului și ale universității, prin factorii de răspundere implicați, se impune, cu celeritate, cultivarea și încurajarea unei atitudini proactive și prospective a tuturor cadrelor didactice și studenților, animați deopotrivă de înaltele standarde de academism și de cele de specificitate instituțională militară.

Garanția realizării acestor standarde, în opinia mea, elementul de unitate, în același timp, conform *Cartei universitare*, o reprezintă valorile UNAp „Carol I”, care trebuie să iradieze gândirea și acțiunea întregii comunități universitare, pe termen lung – *exceleța academică, libertatea academică, dezvoltarea permanentă a cunoașterii, integritatea, colaborarea și patriotismul*.

NOTE:

1 *Unmanned Aerial Vehicle* – Vehicul aerian nepilotat.

2 *Unmanned Combat Aerial Vehicle* – Vehicul aerian de luptă nepilotat.

3 La data scrierii comunicării, un atac neidentificat, posibil cu drone, asupra Arabiei Saudite a distrus jumătate din capacitatea sa de rafinare a petrolului, în condițiile în care

regatul dispune de o apărare antiaeriană foarte puternică (rachete Patriot).

4 *Artificial Intelligence* – Inteligență artificială.

5 Armata americană – *Desired Leader Attributes for Joint Force 2020*.

BIBLIOGRAFIE

*** *Desired Leader Attributes for Joint Force 2020*, https://www.ndu.edu/Portals/59/Documents/BOV_Documents/2013/Goal%20for%20BOV.pdf

*** *Carta universitară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Agapie Mircea, Chiriac Dănuț, Ion Emil, Hlihor Constantin, *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. Comandanți, Profesori, Absolvenți, 1889 - 1995*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995.

Otu Petre, Oroian Teofil, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.